

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Alla tillsammans?

Snellman, Gerd

Published in:
Vekkelsens rom

Published: 01/12/2020

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Snellman, G. (2020). Alla tillsammans? Ideal, praktiker och utmaningar i det laestadianska rummet. In A. Bugge Amundsen (Ed.), *Vekkelsens rom* (Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis; Vol. 66). Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201148083>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Alla tillsammans? – Ideal, praktiker och utmaningar i det laestadianska rummet

I min artikel kommer jag att belysa den rumsliga förändring som har ägt rum inom den så kallade LFF-laestadianismen.¹ Laestadianernas Fridsföreningars Förbund rf (LFF) är en systerorganisation inom den laestadianska Rauhan Sana-riktningen, vilken avskildes från gammallaestadianismen 1934.² LFF-laestadianismens geografiska område återfinns främst i norra svenska Österbotten, i Jakobstads- och Karlebynejden, där de till medlemsantalet största frids- och bönehusföreningarna verkar.³

Frågeställningen berör dels bakgrunden till föreställningen om ett gemensamt rum för alla – ett laestadianskt allrum – dels på vilket sätt nya praktiker kom att utmana detta allrum. Inledningsvis redogörs för använda teoretiska begrepp. Därefter ges en historisk överblick av de fysiska rum i vilka verksamheten har företagits bland laestadianerna i svenska Österbotten innan LFF bildades. Artikeln fortsätter med att belysa utvecklingen i det laestadianska rummet efter att LFF bildades 1968. Slutligen redogörs för LFF:s organisationsförändring 2011 och dess konsekvenser för LFF-laestadianismens rum.

Teoretiska begrepp

LFF-laestadianismens ideal, praktiker och utmaningar betraktas i artikeln ur ett rumsligt perspektiv. Rummet definieras dock inte enbart som en fysisk plats, utan även som ett socialt utrymme. Detta sociala rum har exempelvis av Linda Annunen beskrivits som ”något som skapas och upprätthålls genom en interaktion mellan människor, människogrupper och platser”.⁴ Det handlar således om ett aktivt, dynamiskt och föränderligt rum.⁵

Mekanismerna bakom förändringarna i LFF-laestadianismens rum analyseras utifrån två identitetsstrukturer, nämligen bönehusen inom LFF-laestadianismen och LFF som organisation. Identitetsstrukturerna ger, enligt Jonas Ideströms definition, ramar för en

¹ Artikeln handlar uteslutande om LFF-laestadianismen. Termerna ”LFF-laestadianismen och ”laestadianismen” används som synonymer och omfattar inte andra laestadianska förgreningar.

² Övriga organisationer inom Rauhan Sana-riktningens är Lähetisyhdistys Rauhan Sana ry (LYRS), Tornedalslaestadianismen, Alta-laestadianismen och the Apostolic-Lutheran Church of America (ALC). Snellman 2011, 51. Rauhan Sana-riktningen räknas som den tredje största laestadianska gruppering med omkring 24 500 anhängare i huvudsak i Finland, Sverige, Norge och Amerika. Se Talonen 2001, 219.

³ Enligt beräkningar fanns i början av 2019 omkring 3680 över 18 åriga medlemmar i LFF:s medlemsföreningar och drygt 6200 inklusive barn. Medlemsantal hos författaren. LFF:s medlemsföreningars medlemsantal 2019, privat arkiv (PA).

⁴ Annunen 2017, 64.

⁵ Annunen 2017, 70.

organisations praktiker.⁶ En praktik definieras av Ideström som en ”socialt etablerad gemensam mänsklig aktivitet, genom vilken det goda, som är internaliserat i själva aktiviteten, eftersträvas”.⁷ De verksamheter som har bedrivits inom LFF-laestadianismen betraktas således som praktiker vilka i sig själva utgör och uttrycker ett ideal.

Förändringarna i LFF-laestadianismens rum beskrivs med stöd av organisationsteoretikerna Howard E. Aldrichs och Martin Ruefs evolutionära perspektiv. Aldrich och Ruef menar att alla organisationer kommunicerar med den omgivande miljön. Förändringar betraktas därmed inte enbart som naturliga i en organisations dynamiska utveckling utan även som väsentliga för organisationers överlevnad. Förändringar uppstår som ett resultat av spänningen mellan variation, selektion och bevarande.⁸

Det gemensamma rummet – fysiska mötesplatser före LFF:s tillkomst

Vid den laestadianska väckelserörelsens spridning till Österbotten under de sista decennierna av 1800-talet fungerade hemmen som samlingsrum. År 1886 byggdes bönehuset i Karleby följt av bönehuset i Vasa 1891 och i Bosund (Larsmo) 1896. Under 1900-talets första decennier byggdes ytterligare bönehusen i Jakobstad, Näs (Larsmo) och Punsar (Pedersöre).⁹ Bönehusen kom med tiden att förrumsliga laestadianismen. I bönehusen hölls möten, så kallade sammankomster, vilka följde ett givet mönster. Sammankomsterna var gemensamma samlingar för alla åldrar med unison psalmsång, eller sång ur *Sions sånger*, inledningsbön, predikan och avslutningsbön, varefter några avslutande psalmer eller sånger sjöngs.¹⁰

Med tiden skedde en fysisk utvidgning av det laestadianska rummet. Några gånger om året, från 1910-talet, började man nämligen ordna större sammankomster, så kallade stormöten, flera dagar i rad.¹¹ Stormöten var viktiga för sammanhållningen inom väckelserörelsen eftersom man vid sidan av förkunnelse höll diskussionsamlingar för predikanter och så kallade ”äldste”.¹² Det första stormötet i Österbotten hölls i Karleby i

⁶ Ideström 2009, 58. Identitetsstrukturer skapas ”över tid genom att en organisation fattar beslut i unika situationer”. De identitetsstrukturer som Ideström identifierade i sin undersökning om lokal kyrklig identitet inom Svenska kyrkan var anställd personal, gudstjänsten och den geografiska församlingsavgränsningen.

⁷ Ideström 2009, 61. Se även Nordbäck 2014, 10.

⁸ Aldrich & Ruef 2006, 17, 127.

⁹ Wentin 1986, 78–85.

¹⁰ Snellman 2011, 114; Wentin 1986, 86–88. Om *Sions sånger* se Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 15–16, 26, 42–43, 66.

¹¹ Stormöten arrangerades således inom den gammallaestadianska förgreningen redan innan Rauhan Sana-riktningens utträddande ur denna.

¹² Snellman 1975, 15–16. Det första stormötet hölls i Oulais 1906. Fram till Rauhan Sana-riktningens avskiljande från gammallaestadianismen 1934 deltog de svenskspråkiga österbottniska laestadianerna, framför allt predikanterna, i stormöten på finskspråkiga orter runtom i landet. Se Ventin Markus 1978, 13–16.

oktober 1911. Det tvåspråkiga stormötet inleddes i Närvilä bönehus i Karleby, men fortsatte i dåvarande Gamla Karleby stadskyrka de följande dagarna. Servering för mötesdeltagarna ordnades i en närbelägen park.¹³

I Juni 1919 hölls ett stormöte i Bosund bönehus i Larsmo kommun.¹⁴ Bönehuset som rymde 400 personer fylldes och fönstren på läsidan av bönehuset öppnades. Där fanns bänkar utplacerade för dem som inte fick plats inne i bönehuset.¹⁵ Förfarandet med åhörare utomhus upprepades då följande stormöte hölls i Vasa i juni 1920.¹⁶ Man fortsatte att sommartid arrangera stormöten växelvis i Bosund och Näs bönehus, men 1929 hölls mötet i Larsmo kyrka.¹⁷ Stormöten blev således vid sidan av bönehusrummen alternativa samlingsrum inom laestadianismen. Det utökade stormötesrummet bestod, beroende av mötesplatsen, av den evangelisk-lutherska kyrkans rum men tidigt även av utsidan av själva möteslokalen. Även om det fysiska rummet utvidgades, bibehölls tanken på ett gemensamt rum för alla, vilket kan ses som uttryck för rummets flerdimensionella karaktär.

Praktiker i allrummet 1968–1989

LFF bildades 1968, omkring 100 år efter att laestadianismen hade nått Österbotten och drygt 30 år efter Rauhan Sana-riktningens avskiljande från gammallaestadianismen. Vid LFF:s bildande var den laestadianska bönehusverksamheten etablerad i de svenskspråkiga delarna av Österbotten. LFF, som inledningsvis bestod av sex frids- och bönehusföreningar består sedan 1993 av nio medlemsföreningar.¹⁸ Även om LFF:s betydelse för bönehus- och

¹³ Wentin 1986, 95–96. Steget att ordna stormöten i anslutning till den evangelisk-lutherska kyrkan var kanske inte så stort. Inför prostvisitationen skrev kyrkoherde K.R. Sandell 1873 om läget i Ytteresse by: "[...] Ehuru anhängare (willi-usko eller biktare sekten) af denna sekt hålla sina skilda andaktsöfningar besöka de dock den allmänna gustjensten hålla sakramenten i helgd samt föra ett ärbart lefverne". Wentin 1986, 35. Kyrkoherde Schalin skrev i sin ämbetsberättelse 1873: "Tidats besöka de ännu kyrkan och nattvardsbordet [...]". Wentin 1986, 30.

¹⁴ Ventin 1978, 16–17.

¹⁵ Sundberg 1983, 11–12.

¹⁶ Wentin 1986, 96–98.

¹⁷ Sundberg 1983, 9–10. Pingstmötet 1919 kan ses som en upptakt till stormötestraditionen med sommarmöten växelvis i Larsmo och Esse i Pedersöre kommun. Parallellt hade en stormötestradition uppstått i Larsmo församling, dvs. i den evangelisk-lutherska kyrkans regi. Som ett led i kyrkans kamp mot begynnande sekularisering hade församlingens kyrkoherde arrangerat ett "andakts- och väckelsemöte" midsommaren 1906. Mötet blev en återkommande tradition inom Kyrkans Ungdom, och sommarfesterna, som de kallades hölls fram till 1950-talet. Enligt uppgifter deltog – dock oklart i vilken mån – enskilda laestadianer i Larsmo i dessa sommarfester under 1920-talet. Se Sundberg 1983, 5–6.

¹⁸ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 18, 40. LFF:s medlemsföreningar är Närvilä Bönehusförening rf/Närvilän Rukoushuoneyhdistys ry i Karleby, Bosund Bönehusförening rf i Larsmo, Näs Fridsförening rf i Larsmo, Risöhall Bönehusförening rf i Larsmo, Jakobstads Fridsförening rf/Pietarsaaren Rauhan Sana ry, Källby Fridsförening rf i Pedersöre, Punsar Bönehusförening rf i Pedersöre, Vasa Fridsförening rf och Etelä-Suomen Rauhan Sana ry i Helsingfors och Åbo. Se LFF:s organisation <<https://www.lff.fi/organisation/>> och LFF:s medlemsföreningar <<https://www.lff.fi/bonehusen/>>.

stormötesverksamheten gradvis växte, var avsikten med bildandet av LFF först och främst administreringen av evangelisationen inom landet och utgivandet av *Sions Missionstidning* (SMT). I artikeln redogörs inte närmare för nämnda verksamheter. I korthet kan dock nämnas att evangelisationsverksamheten huvudsakligen har skett inom Borgå stift i Finland, i samråd med och som en del av verksamheten inom den evangelisk-lutherska kyrkan.

Evangelisationsverksamheten kan förmodas ha uppfattats som en del av allrummet av flera skäl. Dels var den kopplad till predikanternas centrala roll som utsända evangelister, dels framhölls att den var en del av det gemensamma ansvaret. Inom troendegemenskapen uppmanades man att be för och ekonomisk understöda verksamheten.¹⁹ På samma sätt uppfattades SMT som en gemensam angelägenhet, även om särskilda artiklar skrivna för barn och unga kunde ingå i tidskriften.²⁰

Bildandet av LFF innebar inga förändringar för det laestadianska allrummet. Föreställningen om allrummet fortlevde även efter LFF:s anskaffningar av högtalaranordningar och tält för stormötesbruk.²¹ Anskaffningarna underlättade stormötesarrangemangen, då mötesdeltagarna, vars antal hade stigit rejält från århundradets början, kunde sitta utomhus och/eller i tält och lyssna till talen.²²

LFF som organisation kan ses som en av de två centrala identitetsstrukturerna inom LFF-laestadianismen. Tillsammans med den andra identitetsstrukturen, LFF:s medlemsföreningar, det vill säga bönehus- och fridsföreningarna, har LFF i hög grad påverkat den fortsatta rumsliga utvecklingen inom LFF-laestadianismen.²³

¹⁹ Fagerholm 2001; Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 19–23. Ekonomiskt understöd efterlystes exempelvis i slutet av 1970-talet i SMT 9/1976; SMT 3/1977; SMT 9/1977; SMT 1/1978; SMT 10/1978; SMT 3/1979; SMT 10/1979, LFF:s arkiv (LFFA).

²⁰ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 24–25.

²¹ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 27. Det var LFF:s medlemsföreningar som arrangerade stormöten, inte LFF. LFF anskaffade enbart rekvisita för stormötesbruk och lånade sedan utrustningen till de medlemsföreningar som stod som arrangörer för olika stormöten.

²² Det är oklart när det första mötestältet anskaffades. LFF:s anskaffning av ett nytt mötestält skedde 1975. Syftet var uppenbarligen att använda tältet som serveringsutrymme och tältet förstörades 1979. LFF:s styrelsemötesprotokoll 18.1.1975; 15.3.1975; 13.1.1976; 15.6.1976; 24.5.1979, LFFA. Tälten i laestadianska stormötessammanhang hade dock en annan funktion än de hade inom andra samfund, exempelvis den frikyrkliga tältmissionen i Norden och tältmötesverksamheten inom Pingströrelsen i Finland. Även inom Luthersk inremission blev tältmöten den viktigaste verksamhetsformen från och med dess grundande 1968. Därtill ordnade Evangeliföreningen tältmöten på 1970-talet. Nämnda tältmöten var till karaktären evangeliserande, medan användningen av tält i laestadianska stormötessammanhang var ämnade att underlätta mötesarrangemangen. Björklund 2013, 381–398; Åbacka 2010, 80–89.

²³ Även om den laestadianska väckelserörelsen verkar inom evangelisk-lutherska kyrkan i Finland betraktas denna inte som en identitetsstruktur. Avsikten med artikeln är inte heller att närmare analysera kyrkan och dess betydelse för det laestadianska rummet. Relationen mellan LFF och kyrkan kan beskrivas i likadana termer, som enligt Brita Jern, präglar Svenska Lutherska Evangeliföreningens relation till kyrkan, nämligen kritisk solidaritet. LFF samarbetade å ena sidan, bland annat i evangelisations- och stormötesverksamheten, medan man å andra sidan protesterade, exempelvis mot kyrkliga beslut som stred mot LFF:s värderingar. Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 46–47; Jern 2019, 243–244.

Bönehusen och stormöten var olika dimensioner av ett och samma allrum, format kring, och av, en baspraktik²⁴, sammankomsten. Allrummet var sammankomsten och sammankomsten var allrummet. Sammankomstens centrala roll i utformandet av allrummets identitet ger anledning till en närmare titt på tre viktiga byggstenar i sammankomstkonceptet, nämligen sammankomstens form, rollfördelning och trosinnehåll. Ovan nämndes att samlingarna var gemensamma för alla åldrar. Alla sjöng tillsammans och alla lyssnade till samma predikan. Sammankomstmodellen tillämpades även i utformandet och förverkligandet av söndagsskolverksamheten i flera laestadianska söndagsskolor fram till in på 2000-talet. Flertalet söndagsskollärare var predikanter och många vuxna deltog i söndagsskolan, vilket ytterligare gav söndagsskolan prägel av ett allrum.²⁵ Att symötet betraktades som en del av allrummet kan förmodligen härledas från dess tillkomst, syfte och form. I flera bönehus inleddes symötesverksamheten i hemmen, som en familjegemenskap med inbjudna familjer. Man sjöng tillsammans, någon läste ett avsnitt ur Bibeln eller någon postilla och man förde andliga samtal. Symötena var gemensamma familjesamlingar även efter att verksamheten flyttades till bönehusen. Deras blomstringstid avtog mot slutet av 1900-talet, men de fungerade länge som en inkomstkälla i bönehusens ekonomi.²⁶

Rollfördelningen i sammankomsten var tydlig. De framträdande gestalterna var predikanterna, men även tolkarna, eftersom talen tolkades, beroende av predikantens modersmål till antingen finska eller svenska.²⁷ Därtill fanns organisterna, och inte minst åhörarna, vars antal ofta steg till flera hundra personer i alla åldrar. Men predikanterna innehade onekligen den mest framträdande positionen.²⁸ Det förkunnade ordet var centralt och det var predikanterna som formulerade trosinnehållet, vilket uppfattades oföränderligt.

²⁴ En kyrklig sammankomst benämns av Carola Nordbäck, med hänvisning till Sune Fahlgren (2006) som en ecklesiologisk baspraktik som är ”central för kyrkans självförståelse och betydelsebärande för kyrkans medlemmar”. Nordbäck 2014, 12.

²⁵ Influenser från skolvärlden kan iakttas från 1990-talet, exempelvis i den laestadianska söndagsskolan i Jakobstad. Snellman 2013, 341–345.

²⁶ Se exempelvis Björkskog 1996, 17–18; Enkvist m.fl. 2003, 29–31; Snellman 2005, 46–47; Gäddnäs & Fagerholm 2006, 101–103; Pettersson 2009, 73–74.

²⁷ Ventin 1978.

²⁸ Praxisen att utse predikanter varierade något i bönehusen. I många fall fungerade söndagsskolläraryuppgiften som en typ av utbildning för blivande predikanter under senare delen av 1900-talet. Se exempelvis Snellman 2013, 348. Wentin har inte närmare redogjort för praxisen att utse förkunnare, utan nämner enbart att den sker inom ramen för bönehusverksamheten, då ”någon som man anser lämplig [uppmannas] träda fram och försöka utlägga bibelordet” på sammankomsten. Wentin 1986, 135. Ulrik Fagerholms undersökning visar att hela eller delar av bönehusförsamlingen på något sätt har varit involverade i valet av förkunnare. Se Fagerholm 2001, 26–35.

Allrummet idealiseras

Karaktäristiskt för det laestadianska allrummet var således att det fungerade i flera olika miljöer samtidigt som sammankomsten, söndagsskolan och symötet betraktades som ett och samma allrum. Allrummet kom med tiden att betraktas som det optimala rummet i kontrast till sådana rum som exkluderade och särskilde vissa grupper från andra. Ett sådant rum var exempelvis ungdomsrummet, vilket diskuterades flitigt under 1970- och 1980-talen. På ett för LFF och systerorganisationen Rauhan Sana gemensamt predikant- och äldstemöte i mars 1971 presenterade Rauhan Sana sin ungdomsverksamhet. Föredraget väckte en livlig diskussion med åsikter för och emot verksamheten. Å ena sidan påpekades nödvändigheten av att upprätta flera rum, eftersom allrummet inte kunde tillgodose alla behov. I ett separat rum för unga kunde undervisningen bättre anpassas till de ungas aktuella livssituation.²⁹ Å andra sidan framställdes allrummet som det enda idealiska och gemenskapsskapande rummet. En deltagare hänvisade i sitt inlägg till den laestadianska söndagsskolan i Jakobstad:

[V]i har nu en söndagsskola med snart 300 elever i alla åldrar. Inte blott barnen utan även föräldrarna kommer med till söndagsskolan. Och mången gång har vi där fått mer föda för själen än på eftermiddagssammakonsterna. Men vi tar även då barnen med och på detta sätt växer vi in i en helhet, där alla åldrar är med. Däremot verkar det mera splittrande att undervisa i olika åldersgrupper och man kommer inte att känna så nära gemenskap med varandra.³⁰

I SMT framfördes även teologiska argument för allrummet, enligt en allegorisk tolkning av israeliternas ökenvandring i gamla testamentets tid. Med hänvisning till att alla israeliter åt samma föda och alla drack samma vatten ur klippan, betonades att samma andliga föda och dryck – samma trossatser – skulle serveras åt hela troendegemenskapen.³¹ Vidare hänvisades till traditionen. Allrummet hade fungerat tidigare och, menade man, skulle fungera framöver. Det var allrummet som representerade det sant kristna.³² Det skulle varken splittras av separata rum för olika grupper eller av att gränserna till övriga kristna organisationers rum suddades ut. Det laestadianska trosinnehållet ansågs unikt och det ville man inte blanda ihop med andra lärouppfattningar.³³

²⁹ SMT 7–8/1971, 104.

³⁰ SMT 7–8/1971, 105.

³¹ SMT 11/1974, 158.

³² SMT 10/1984, 149–152.

³³ SMT 5/1965, 67–70.

Diversifierade praktiker och nya rum 1990–2010

Från slutet av 1980-talet utvidgades allrummet, i huvudsak inom organisationen LFF, genom att nya praktiker infördes. En geografiskt utvidgad praktik var rysslandsmissionen, som inleddes i slutet av 1980-talet. I uppstarten av rysslandsmissionen var Mona Backman en av de centrala eldsjälarna, men många andra laestadianer engagerade sig i missionsarbetet i Ryssland.³⁴ Den tekniska utveckling ledde till att en medial praktik inleddes då lokalradion i Jakobstadsnejden erbjöd möjligheter att sända andakter. Från och med 1990-talet sändes stormötens och så småningom även bönehusens predikningar via lokalradion. Under de första åren av 2000-talet hade radieringen av möten blivit tradition och LFF:s egen radiokanal, Radio LFF var ett flitigt använt massmedium. Lanseringen av LFF:s internetsidor 2008 innebar att en virtuell praktik introducerades. I och med ibruktagandet av internet blev det med tiden kutym att sända stormötespredikningar via internet. De ökade möjligheterna att resa bidrog till att en ny språklig praktik etablerades från 2000-talet, då engelskan introducerades i allrummet, vilket dittills språkligt hade inbegripit svenskan och finskan. Kontakterna med trossyskonen i Amerika hade tätat med början från senare delen av 1970-talet. Yngre resenärer behärskade engelskan i allt högre grad, och finskan, som länge hade varit huvudspråket i kontakterna, ersattes allt oftare av engelskan. Yngre generationer Amerika-laestadianer var nämligen inte bevandrade i det finska språket i samma utsträckning som deras förfäder hade varit. Det var främst gästande trossyskon från Amerika som föranledde tolkning till engelskan, inledningsvis under stormöten.³⁵

De nya praktikerna kan, med Aldrichs och Ruefs synsätt, betraktas som variationer i LFF-laestadianismens praktiker.³⁶ De innebar inledningsvis inga utmaningar för idealet om det gemensamma rummet för alla. Praktikerna uppfattades förmodligen som funktioner i anslutning till baspraktiken samtidigt som de berörde båda identitetsstrukturerna, vars ansvarsbärarkår breddades. Det var långt fler än predikanterna som engagerades i de nya praktikerna.

De nya praktikerna medförde dock med tiden en förändring i idealet om ett gemensamt rum för alla. Allrummet öppnades allt mer och nya rum uppstod under 1900-talets sista och 2000-talets första decennium. Ett nytt rum var för LFF:s del gränsöverskridande och en direkt följd av det nya missionsfältet i Ryssland. Rummet innefattade kontakter till, och

³⁴ Björkskog 2012.

³⁵ Ventin 1978; Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 43–45, 47, 64. Från 2016 sändes varje söndag från bönehuset i Risöhall engelskspråkig tolkning av sammankomsterna.

³⁶ Aldrich & Ruef 2006, 138–139.

gemensamma överläggningar med andra väckelserörelsers missionsarbetare.³⁷ Ett annat nytt rum, även detta en följd av rysslandsmissionen, var uppstarten av Monas Missionscafé, senare Missionsmagasinet, i december 2008. Caféet var ämnat att ekonomiskt stöda rysslandsmissionen.³⁸

Ett tredje nytt rum, utan koppling till rysslandsmissionen, innebar en större förändring inom LFF:s organisation. Det stod alltmera klart att det laestadianska allrummet inte erbjöd redskap att hantera livets hårda realiteter. Äktenskapsproblem, drogrelaterade problem – överhuvudtaget problem i relationer gick inte att diskutera i allrummet. Impulsen till ett för ändamålet separat rum kom från gräsrotterna, men även från de så kallade stödgrupperna inom bönehusföreningarna.³⁹ Familjearbetet, med inriktning på själavård och förebyggande arbete för familjer och enskilda, inleddes i augusti 2009. En person anställdes och familjearbetet blev därmed ett helt nytt rum inom LFF. Åsikterna om det nya rummet var delade, även inom LFF. På årsmötet 2010 beklagade en delegat att rummet uppfördes trettio år för sent. En annan delegat menade däremot att det laestadianska allrummet var tillräckligt. Det behövdes inga nya rum inom LFF.⁴⁰

För bönehusens del ökade ungdomsverksamheten. I LFF:s bönehus i Vasa och Karleby hade ungdomsverksamhet visserligen pågått sedan 1970-talet, men de övriga österbottniska LFF-bönehusen hade intagit en mera restriktiv linje i frågan om ungdomsverksamhet.⁴¹ Impulserna till ett eget rum för unga kom förmodligen från olika håll, inte minst från de unga själva. En viss koppling till rysslandsmissionen kan även skönjas. Allt tyder på att unga LFF-laestadianer var medvetna om LFF:s verksamhet i Ryssland, vilken förutom gemensamma samlingar även inbegrep separat verksamhet för unga. Ett brev från ett antal unga med önskemål om ungdomsverksamhet inom LFF riktades till LFF:s styrelse i början av 2001. I brevet hänvisades till ungdomsverksamheten i Ryssland. Brevet föranledde inga åtgärder från LFF:s ledarskap.⁴² Dock kan noteras att LFF stod som arrangör för en större ungdomssamling på kvällen efter skolavslutningen våren 2002.⁴³

Rummet för unga uppfördes dock, sakta men säkert i bönehusen som allt oftare arrangerade regelbundna ungdomssamlingar i samband med stormöten. En viss variation

³⁷ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 46, 63.

³⁸ Björkskog 2012, 69–71.

³⁹ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 52–54.

⁴⁰ LFF årsmötesprotokoll 19.4.2010, LFFA.

⁴¹ Snellman 2011, 69, 72. Se även Wentin 1986, 90. De så kallade tisdagssamlingarna för unga i bönehuset i Vasa startade hösten 1971. Skriftligt meddelande Byfält 30.8.2020, PA.

⁴² LFF:s styrelsemötesprotokoll 24.4.2001, LFFA. Se även Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 39.

⁴³ LFF:s styrelse mötesprotokoll 8.5.2002, LFFA.

fanns bland medlemsföreningarna, vilka således utvecklades i något olika riktning.⁴⁴ Även om formen på det nya rummet med sång och tal, långt följde sammankomstens, var olikheterna den att det inte stod öppet för alla inom troendegemenskapen.

En följd av den mediala praktiken, radiosändningarna, blev att sångverksamheten i bönehusen ökade. Behovet av pausmusik i programmen ökade, och i bönehusen – även inom LFF – färdigställdes sångkassetter och CD-skivor för det ändamålet.⁴⁵ Det blev även mera vanligt att hålla sångandakter, särskilt i samband med stormöten.

Bland gräsrotterna ifrågasattes allt oftare idealet med allrummet som det enda saliggörande rummet. Tanken på ett ordna barnläger väcktes bland föräldrar som hade sänt sina barn till andra kristna organisationers sommarläger. Unga ville ordna läger för unga. Sommaren 2005 inleddes verksamheten med sommarläger för barn och unga. Lägren som hölls på lägergårdar vid havet utanför Jakobstad, blev snabbt populära och alla intresserade rymdes inte alltid med. Vidare ville kvinnor ha separata kvinnorum, där aktuella kvinnoteman kunde diskuteras. Kvinnorummet utformades inledningsvis som årligt återkommande veckoslutskurser i början av 2000-talet, enligt en modell hämtad från ALC, LFF:s systerorganisation i Amerika. Våren 2009 inleddes verksamheten med regelbundna månatliga samlingar för kvinnor, så kallade gemenskapskvällar för kvinnor. Kvinnorummet samlade kvinnor i alla åldrar, och i regel deltog flera hundra kvinnor i samlingarna. Det ordnades även veckoslutskurser för gifta par. De nya rummen, vilka i huvudsak riktade sig till laestadianer, även om utomstående besökte rummen, uppfördes inte utan motstånd. I kritiken framfördes i stort sett samma argument som i diskussionerna om ungdomsrummet på 1970- och 1980-talen. Man hänvisade till allrummets långa tradition och framförde teologiska argument mot separata rum.⁴⁶

Enligt Aldrich och Ruef innebär en ökad frekvens av variationer samtidigt en ökad sannolikhet för förändringar i organisationen.⁴⁷ Förmodligen hade de nya rummen förr eller senare lett till förändringar inom LFF-laestadianismen. Emellertid inträffade något som aktualiserade frågor om organisation, ledarskap och verksamhet inom såväl organisationen LFF som dess medlemsföreningar. I slutet av december 2009 avslöjades nämligen att en uppbyten, och vid tidpunkten för avslöjandena redan avliden predikant i en av LFF:s medlemsföreningar hade varit pedofil.⁴⁸ Avslöjandena som skakade hela LFF-området ledde

⁴⁴ Se exempelvis Snellman 2011, 65–66, 69, 72.

⁴⁵ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 44–45.

⁴⁶ Snellman 2011, 117–118.

⁴⁷ Aldrich och Ruef 2006, 138.

⁴⁸ Snellman 2011, 66; Wolff-Knuts 2016; Wolff-Knuts 2017.

till en organisationsförändring inom medlemsföreningen i fråga.⁴⁹ Den nya organisationen strävade till transparens och tydliga ledarstrukturer, med utrymme för nya praktiker.⁵⁰ I kölvattnet av avslöjandena påverkades bägge identitetsstrukturerna, det vill säga alla de övriga medlemsföreningarna och slutligen även LFF som organisation.

Ett allrum och officiellt erkännande av nya rum –LFF-laestadianismen efter 2011

Initiativet till LFF:s omorganisering togs på LFF:s predikantmöte i februari 2010 och medlemsföreningarnas ordföranden fick uppdraget att framställa förslag. Efter bearbetningar godkändes LFF:s omorganisering av årsmötet i maj 2011.⁵¹ I den nya organisationsplanen kvarstod LFF:s tidigare praktiker, såsom utgivningen av SMT och evangelisation i hemlandet. Rysslandsmissionen infogades även, och utvidgades något år därefter till att omfatta Albanien.⁵² Samtidigt fogades ovan nämnda, tidigare inofficiella rum, såsom barn- och ungdomsrummen och kvinnorummet till LFF:s allrum, som en del av det förebyggande familjearbetet. LFF:s organisationsförändring innebar, uttryckt med Aldrichs och Ruefs termer, att LFF bevarade sina tidigare praktiker, samtidigt som man valde att bevara även de nya rum som hade uppstått, som en följd av variationerna.

Utvecklandet av ungdomsrummet fortsatte i och med att LFF:s medlemsföreningar bildade ett ungdomsråd 2013 och senare även av LFF:s anställning av en ungdomsarbetsledare 2016.⁵³ I och med LFF:s omorganisering utvecklades således ungdomsverksamheten i bönehusen ytterligare. Månatliga ungdomssamlingar planerades gemensamt och hölls i de laestadianska bönehusen runtom i Österbotten.

Med tiden tillkom nya praktiker i ungdomsrummet såsom LFF:s skriftskolverksamhet från och med hösten 2015. Därtill inrättades ett rum för män hösten 2017.⁵⁴ Vidare upprättades rum för olika typer av smågruppsverksamhet.⁵⁵ Ytterligare kan uppförandet av två gränsöverskridande rum noteras inom LFF. Årsmötet 2017 beslöt att tacka ja till erbjudandet om medlemskap i Teologiska institutet i Finland (STI), en organisation bestående av nio andra inomkyrkliga rörelser. Den andra gränsöverskridande utvidgningen var lanseringen av

⁴⁹ Se Jakobstads Fridsförenings rf verksamhetsberättelse för 2010, JFFA.

⁵⁰ Se Jakobstads Fridsförening rf: Kallelse till årsmöte och årsmötesprotokoll 29.1.2010, JFFA. Om nya praktiker, se exempelvis Jakobstads Fridsförenings rf verksamhetsberättelse för 2012.

⁵¹ Protokoll från LFF:s predikantmöte 19–20.2.2010, LFFA; LFF:s årsmötesprotokoll 19.4.2010 och 6.5.2011, LFFA.

⁵² Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 60–62.

⁵³ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 57.

⁵⁴ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 55, 58.

⁵⁵ Se exempelvis Åkerlund 2020.

webbportalen Ung i Tro, i samarbete med Svenska Lutherska Evangeliföreningen (SLEF), vilken skedde i januari 2018.⁵⁶ Impulserna från andra kyrkliga organisationer har ökat. Exempelvis deltar laestadianer såväl som föreläsare som åhörare i den så kallade Kyrkhelgen, en sedan 2008 årligt återkommande mötesserie arrangerad av ett antal inomkyrkliga organisationer.⁵⁷ Impulser från andra kristna grupperingar har medfört att utbudet av sånger har blivit större, i synnerhet i de ungas rum. Fortfarande innehar *Sions Sånger* och psalmboken en viktig funktion vid samlingarna, men populära, traditionellt icke-laestadianska lovsånger, sjungs även.

Slutligen kan noteras att LFF fick ett nytt fysiskt verksamhetsutrymme hösten 2016. Kontoret fungerar som arbetsplats för LFF:s anställda, vars antal i slutet av år 2019 uppgick till fyra personer, och även som mötesutrymme för styrelse- och andra möten.⁵⁸

LFF:s omorganisering berörde inte direkt allrummet. Ändå kan en viss förändring även noteras i detta rum. Sången har, exempelvis fått ökad synlighet. Körer med laestadianska sångare har uppträtt i bönehusen och i bönehuset i Jakobstad har barnkörer uppträtt i samband med sammankomsten. En annan förändring noteras, även i bönehuset i Jakobstad, där yngre män har engagerats att inleda sammankomsten med bibelläsning och bön. De centrala aktörerna i sammankomsten har således blivit fler.

LFF-laestadianismen har således genomgått en rumslig förändring och mycket tyder på att LFF-laestadianismens inslagna väg har förstärkt LFF som organisation och att verksamheten i bönehusen blomstrar. Aldrich och Ruef som särskiljer små förändringar från mera omfattande förändringar, menar att förändringar inte enbart är naturliga inom organisationer, utan även väsentliga för en organisations överlevnad. På samma gång som de betonar att alla organisationer behöver vara beredda att anpassa sig efter förändringar utanför organisationen, framhåller Aldrich och Ruef att förändringar ofta medför konflikter.⁵⁹ Så har också skett inom LFF-laestadianismen. Det finns ett uttalat missnöje mot de nya rummen, vilket har lett till att ett nytt laestadianskt allrum utanför LFF:s inflytande håller på att uppföras i form av separata sammankomster vid sidan om bönehusens verksamhet.⁶⁰ Framtiden får utvisa huruvida LFF-laestadianismen bevaras som en enhetlig gruppering eller

⁵⁶ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 54–55, 57–58, 63–64.

⁵⁷ Kyrkhelgen <<http://kyrkhelg.fi/>>.

⁵⁸ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 63.

⁵⁹ Aldrich & Ruef 2006, 151, 157–158.

⁶⁰ Enkvist & Pettersson & Snellman 2018, 68. I en artikel i *Österbottens tidning* 15.6.2014 berättas att två samlingar dittills hade hållits av en ”utbrytargrupp” på omkring 200 personer, främst från de laestadianska bönehusen i Jakobstad och Näs. ”Utbrytargruppen” håller numera separata sammankomster ungefär varannan vecka, men många inom gruppen besöker fortfarande LFF-bönehusens sammankomster. Egna observationer, 30.8.2020, PA.

om den för sin splittringsbenägenhet kända laestadianska väckelserörelsen än en gång
upprepar sitt mönster.⁶¹

⁶¹ Talonen 2001, 12.

Källor och bearbetningar

Otryckta källor

Privat arkiv (PA)

Egna observationer 30.8.2020.

LFF:s medlemsföreningars medlemsantal 2019.

Skriftligt meddelande Byfält Ola 30.8.2020.

Jakobstads Fridsförening rf arkiv (JFFA)

Jakobstads Fridsförenings verksamhetsberättelse 2010 och 2012.

Jakobstads Fridsförenings Kallelse till årsmöte och årsmötesprotokoll 29.1.2010.

Laestadianernas Fridsföreningars Förbund rf arkiv (LFFA)

Protokoll från LFF:s predikantmöte 19–20.2.2010.

LFF:s styrelsemötesprotokoll 18.1.1975; 15.3.1975; 13.1.1976; 15.6.1976; 24.5.1979; 3.11.1983; 20.11.1984; 27.11.1989; 12.12.1994; 21.4.1997; 12.8.1995; 24.4.2001; 8.5.2002.

LFF:s årsmötesprotokoll 19.4.2010 och 6.5.2011.

Tryckta källor och litteratur

Aldrich, Howard E. & Martin Rue,. *Organizations Evolving* (London 2006 andra upplagan).

Annunen, Linda. ”Med fötterna på marken och huvudet i himlen”. *En ritualteoretisk studie av schamanistiska och västafrikanska trumverksamheter i finländska städer* (Åbo 2017).

Björklund, Leif-Göte. ”Pingströrelsens tältkyrka. En folkrörelselokal för andlig väckelse under 1900-talet” i Kim Groop & Birgitta Sarelin (red.), *Historiska perspektiv på kyrka och väckelse. Festskrift till Ingvar Dahlbacka på 60-årsdagen* (Helsingfors 2013) s. 381–398.

Björkskog, Fredrik. *Laestadiansk bönehusverksamhet i Bosund 1896–1996* (Larsmo 1996).

Björkskog, Idamari. *Mona Backman och rysslandsmissionen* (Pro gradu-avhandling Åbo 2012).

Enkvist, Henry & Sven Granholm & Börje Häggblom & Monika Peltola & Sven Mäenpää & Gerd Snellman. *Jubileumshistorik för Skutnäs bönehus 1903–2003* (Jakobstad 2003).

Enkvist, Stig-Erik & Roger Pettersson & Gerd Snellman. *Ett halvt sekel med LFF. Laestadianernas Fridsföreningars Förbund rf 1968 –2018* (Jakobstad 2018).

Fagerholm, Ulrik. *"I Jesu namn och blod". En studie av laestadianpredikanter och deras verksamhet i Borgå stift* (Pro gradu-avhandling Åbo 2001).

Fahlgren, Sune. *Predikantskap och församling. Sex fallstudier av en ecklesial baspraktik inom svensk frikyrklighet fram till 1960-talet* (Uppsala 2006).

Gäddnäs, Tomas & Maj-Lis Fagerholm. *Näs bönehus 100 år* (Larsmo 2006).

Ideström, Jonas. *Lokal kyrklig identitet. En studie av implicit ecklesiologi med exemplet Svenska kyrkan i Flemingsberg* (Uppsala 2009).

Jern, Brita. *"Så länge hemmafronten håller". Ett studium av understödjakåren för Svenska Lutherska Evangelieföreningens missionsarbete i Kenya åren 1963–2000* (Åbo 2019).

Nordbäck, Carola. "Trons mötesplatser. Ett kyrko- och väckelsehistoriskt perspektiv" i Arne Bugge Amundsen (red.), *Väckelsens mötesteder* (Lund 2014) s. 9–51.

Pettersson, Roger. *Punsar bönehus 100 år. 1909–2009* (Pedersöre 2009).

SMT (*Sions Missionstidning*) 1965, 1971–1979, 1984.

Snellman, Gerd. *Den laestadianska kvinnan som traditionsförmedlare. Utvecklingen i Jakobstad åren 1940 – 2004* (Pro gradu-avhandling Åbo 2005).

Snellman, Gerd. *Sions döttrar. De laestadianska kvinnorna som traditionsförmedlare i norra svenska Österbotten åren 1927–2009* (Åbo 2011).

Snellman, Gerd. "Söndagsskola eller barn gudstjänst? Söndagsskolan i Skutnäs bönehus åren 1922–2012" i Kim Groop & Birgitta Sarelin (red.), *Historiska perspektiv på kyrka och väckelse. Festskrift till Ingvar Dahlbacka på 60-årsdagen* (Helsingfors 2013) s. 339–354.

Snellman, Leif. *Gustaf Westerlund som lekmanpredikant och redaktör för Zions Missionstidning* (Pro gradu-avhandling Åbo Akademi, 1975).

Sundberg, Hans. *Den laestadianska väckelserörelsens sommarmöten i Larsmo 1919–1935* (Pro seminarieuppsats Åbo 1983).

Talonen, Jouko. "Lestadiolaisuuden hajaannukset" i Ilpo Harjutsalo & Jouko Talonen (red.), *Lestadiolaisuuden monet kasvot, Iustitia* 14 (2001) s. 11–20.

Wentin, Erik. *Laestadianismen i svenska Österbotten* (Vasa 1986).

Ventin, Markus. *Tvåspråkigheten inom laestadianismen i svenska Österbotten 1869–1968* (Pro gradu-avhandling Åbo 1978).

Wolff-Knuts, Ulrika. 'Lived forgiveness in a Finland-Swedish Laestadian Community' i Ingvar Dahlbacka & Kim Groop & Jakob Dahlbacka (red.), *The Shifting Boundaries of Tolerance. Inclusion, Exclusion, and Religious Communities of Memory*, (Åbo 2016) s. 110–134.

Wolff-Knuts, Ulrika. "Den psykologiserande berättaren. Makt och maktutövning som teman i berättande om pedofili" i Jakob Dahlbacka & Kim Groop (red.), *Väckelser som minnes- och meningsskapande narrativ*, (Åbo 2017) s. 261–288.

Åbacka, Peter. "Tio år av tältmission" i Dahlbacka, Ingvar & Leif Eriksson & Brita Jern (red.), *I evangeliets tjänst. Festskrift till Göran Stenlund på 60-årsdagen den 19 april 2010* (Vasa 2010) s. 80–89.

Åkerlund, Selina. "Utan själavård så skulle jag inte finnas här idag, jag skulle vara död." *En kvalitativ beskrivning av familjearbetet inom Laestadianernas Fridsföreningars Förbund*. (Examensarbete för socionom (YH)-examen, Vasa 2020).

Österbottens tidning 2014.

Internetkällor

Kyrkhelgen <<http://kyrkhelg.fi/>>, läst 27.8.2020.

LFF:s organisation <<https://www.lff.fi/organisation/>>, läst 9.12.2019.

LFF:s medlemsförening <<https://www.lff.fi/bonehusen/>>, läst 9.12.2019.